VALERICA SPORIŞ

G. G. NEAMŢU ŞI GRAMATICA NEOTRADIŢIONALĂ CLUJEANĂ

1. Reprezentant de seamă al direcţiei relaţioniste neotradiţionale, G. G. Neamţu s-a remarcat de-a lungul carierei prin viziunea asupra unor fenomene de gramatică a limbii române contemporane. Scrierile Domniei Sale continuă, în linii mari, concepţia faimoasei Şcoli de gramatică de la Cluj, în special a reputatului cercetător D. D. Draşoveanu, remarcându-se însă prin abordarea nu de puţine ori originală a fenomenului gramatical.

Având caracter expozitiv-explicativ, gramatica lui G. G. Neamţu este, în esenţă, sincronică/descriptivă. Aceasta constă în prezentarea sistematică, demonstrarea cu argumente ştiinţifice şi exemplificarea adecvată a unor aspecte caracteristice gramaticii limbii române contemporane. În raport cu gramatica editată de Academia Română (Şcoala de gramatică de la Bucureşti), gramatica „academică" a lui G. G. Neamţu este neotradiţională, cu reminiscenţe structuraliste. Cu diplomaţia-i lingvistică recunoscută, cercetătorul clujean nu contestă concepţia *Gramaticii* Academiei (în opera Domniei Sale găsim numeroase trimiteri bibliografice la cele trei ediţii ale acestui tratat oficial), însă, atunci când consideră că se impune, prezintă şi demonstrează reversul.

Cercetarea structurii gramaticale presupune un demers doar aparent fastidios şi arid, luând în calcul rolul acestei componente în configurarea şi în atestarea originii unei limbi. Se întâmplă deseori să ne documentăm asupra unui fapt gramatical ieşit din tipar(e), însă, nu de puţine ori, nu reuşim să ajungem la răspunsul pertinent. În general, gramaticile discută cazurile clasice, pe care le consideră fundamentale. Remarcabil la G. G. Neamţu este faptul că se opreşte cu meticulozitate şi asupra unor situaţii atipice, asupra unor cazuri particulare (excepţii de la regulă, deseori „capcane" ale fenomenului lingvistic).

2. Deşi despre G. G. Neamţu nu se poate afirma că este adeptul revizuirilor, totuşi, ca efect firesc al dinamicii de ordin lingvistic, Domnia Sa a reevaluat anumite fapte de gramatică a limbii române. Reţinem în acest context cartea arhicunoscută din 1989, care a văzut lumina tiparului în mai multe ediţii (Neamţu 1989, 1999, 2007, 2009), datorită interesului uimitor pe care l-a suscitat. Această „contribuţie" fundamentală a autorului a fost concepută iniţial sub forma unor „consultaţii dirijate" (Neamţu 1989, p. 5) în materie de analiză gramaticală elementară, de factură prioritar tradiţionalistă, evitându-se, în mod deliberat, „excepţiile". De-a lungul reeditărilor, în tratarea temelor (T) autorul rămâne fidel unui algoritm de lucru: *structuri-tip, soluţii, comentariu*, cartea păstrându-şi finalitatea didactică. Teoretician şi practician desăvârşit „în ale gramaticii", G. G. Neamţu este îndreptăţit să sublinieze importanţa analizei gramaticale în

BDD-V683 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:00:34 UTC)

„[...] formarea şi ordonarea gândirii logice, în cristalizarea şi consolidarea puterii de argumentare, un pas important în procesul de instalare a abstractizărilor şi generalizărilor în mintea noastră” (Neamţu 1999, p. 6).

Începând cu ediţia din 1999, autorul a simţit nevoia să complinească aşa-numitul „cod şcolar” cu unul „extraşcolar”, adresat îndeosebi specialistului. La următoarea apariţie editorială (2007), „codul extraşcolar” a fost mult extins, prin prisma interpretărilor argumentate, regândite sau aprofundate de autor. De fiecare dată însă, analiza gramaticală este însoţită de un comentariu bine susţinut teoretic. Se propune un algoritm de analiză, se oferă modele analitice pertinente. Examinarea fenomenului gramatical nu se rezumă la o scrutare neutră, ci relevă o implicare personală în susţinerea afirmaţiilor, emanaţie a temeinicei pregătiri teoretice şi practice a autorului.

Întreaga operă a lui G. G. Neamţu este „deschisă”. Însuşi autorul vorbeşte despre „un bilanţ al activităţii”, pe care şi-l doreşte „cu perspectivă deschisă”, după cum reiese din *Prefaţa* volumului recent publicat *Studii şi articole gramaticale* (Neamţu 2014, p. VII), un *colligatum* al contribuţiilor ştiinţifice relevante din perioada 1970–2011, rod al experienţei profesionale de peste 40 de ani. Această apariţie editorială este meritorie, întrucât facilitează tuturor celor interesaţi, nu doar „gramaticianului profesionist” (*ibidem*), accesul la informaţia gramaticală.

Volumul *Studii şi articole gramaticale* este constituit cronologic, nu tematic, opţiune a autorului motivată, între altele, prin „respectul pentru autenticitatea mişcării în timp a gândirii reflectate” (*ibidem,* p. IX) în „contribuţiile” respective. Studiile sunt construite pe un fundament bibliografic solid, suportul teoretic susţinând comentariul aplicat. Latura didactică se alătură firesc aspectului teoretico-ştiinţific şi celui aplicativ (se oferă modele de analiză morfosintactică şi de teste ortografice, se arată rolul întrebărilor în identificarea funcţiilor/poziţiilor sintactice şi a cazurilor). Astfel, teoria şi practica analizei gramaticale se prezintă într-o simbioză magistral ilustrată şi în această lucrare.

3. Nu detaliem aici conţinutul volumului (structurat în două părţi), întrucât dorim să lăsăm cititorului avizat plăcerea de a descoperi esenţa fenomenului gramatical, ci intenţionăm doar să reţinem câteva aspecte relevante cu care se identifică numele G. G. Neamţu:

3.1. Statutul gramatical al lui *cel* (*cea, cei…*)

Aşa-numitul „articol demonstrativ” *cel* fusese catalogat de anumiţi precursori pronume semiindependent, nu articol, nici mijloc al substantivării, însă lingvistul clujean abordează tema profund argumentat, oferind numeroase şi variate contexte care să demonstreze statutul multiplu:

- pronume demonstrativ semiindependent, formă scurtă, cu un caracter mai mult sau mai puţin „demonstrativ”: ***cel*** *leneş,* ***cea*** *de sus,* ***cel*** *care,* ***cel*** *de-al doilea,* ***cei*** *patru* etc.;
- adjectiv demonstrativ semiindependent, formă scurtă: *oceanul* ***cel*** *de gheaţă, cina* ***cea*** *de taină,* ***cea*** *mai frumoasă casă, oamenii* ***cei*** *mai buni* etc.;

BDD-V683 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:00:34 UTC)

- valoare „(pro)nominală” (*ibidem*, p. 14, 35, 55–56, 236–237) în cadrul superlativului relativ („comparativului de inegalitate inclusă”, p. 234–238) al adjectivului: ***cei*** *mai buni la carte*, ***cei*** *mai buni dintre ei*, (este) ***cel*** *mai fioros* etc.;
- valoare „adverbială” (*ibidem*, p. 14, 34–35, 57, 237–238) în cadrul superlativului relativ („comparativului de inegalitate inclusă”) al adverbului: (învaţă) ***cel*** *mai bine dintre toate*.

În opinia lui G. G. Neamţu, *cel* nu este articol-morfem al substantivării, ci pronume-substitut al numelui/substantivului: ***cel*** *harnic* (= ***omul*** *harnic*), ***cei*** *indisciplinaţi*, ***cele*** *discutate* etc., fapt demonstrat cât se poate de convingător (*ibidem*, p. 8, 54–55, 207–210).

3.2. Statutul gramatical al lui *al* (*a, ai*…)

Autorul face aprecieri pertinente şi cu privire la paradigma lui *al*, contextul diferenţiind valoarea gramaticală:

- pronume posesiv semiindependent (al_1) (*ibidem*, p. 451–467, 468–486):
  – *al* (*a, ai…*) + posesiv: ***al*** *meu*, (*este*) ***a*** *noastră* etc.;
  – *al* (*a, ai…*) + genitiv: ***al*** *vecinului*, ***ai*** *casei* etc.;
- pronume posesiv semiindependent dublant (al_2) (*ibidem*, p. 468–486): *un copil* ***al*** *meu*;
- morfem (în alcătuirea numeralului ordinal): ***al*** *doilea*.

3.3. Problema predicatului nominal (să amintim aici şi celebra lucrare *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal* (Neamţu 1986), care a produs o impresie puternică în perioada în care a apărut pe piaţă):

- interpretarea bifuncţională (Neamţu 2014, p. 36–53, 93–97);
- statutul verbului numit tradiţional „copulativ” (în special, *a fi*) şi al însoţitorului acestuia (numele predicativ).

În ceea ce priveşte aşa-numitul „predicat nominal”, în principiu, G. G. Neamţu nu susţine teza unei funcţii unitare, apreciind că este vorba despre o construcţie binară/bifuncţională, în cadrul căreia verbul este un „auxiliar sintactic” (*ibidem*, p. 25), având funcţie distinctă de „predicat insuficient (P_{INSF})” (Neamţu 2014, p. 39), care-şi alătură un adjunct (predicativ). Verbul în cauză nu are valoare (sintactică) relaţională, ci doar calitatea de „modificator sintactic predicativ” (*ibidem*, p. 25).

4. Cu referire la volumul *Studii şi articole gramaticale*, semnalăm şi alte preocupări ale aceluiaşi gramatician:

- flexiunea/nonflexiunea în limba română;
- categoria cazului („acuzativul timpului” (*ibidem*, p. 72–81), „nominativul prodatival” (*ibidem*, p. 136–140) ş.a.);
- situaţii speciale care privesc, pe de o parte, părţile de vorbire catalogate tradiţional drept neflexibile (adverbul, conjuncţia, prepoziţia şi locuţiunile corespunzătoare acestora; interjecţia), iar pe de altă parte, părţile de vorbire a căror încadrare lasă loc interpretărilor: articolul şi numeralul;

BDD-V683 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:00:34 UTC)

- cuvinte relative şi exclamative;
- statutul verbului „a fi” în diverse structuri;
- problema determinanţilor: atribut *vs* complement;
- clasificarea categorial-relaţională a atributului în limba română

ş.a.

De fiecare dată, aspectele teoretice sunt ilustrate convingător, concluziile clare, bine punctate, încheind într-o manieră sintetică firească demonstraţia, confirmând, astfel, ipoteza de lucru.

4. Însuşirea temeinică a unei limbi presupune, în primul rând, asimilarea structurii ei gramaticale. Ignorarea normelor lingvistice şi literare în vigoare alterează limbajul. Munca la catedră i-a prilejuit lui G. G. Neamţu depistarea abaterilor lingvistice frecvente în exprimarea scrisă şi/sau orală a studenţilor (dezacordul sau acordul greşit; greşeli privind flexiunea şi articularea cuvintelor; încălcarea normelor de scriere cu *i, ii, iii* ş.a.) şi i-a permis să insiste asupra corectării lor. Trăind în era tehnologiilor moderne, în lumea „virtuală”, tinerii se îndepărtează tot mai mult de lectură, iar fără lectură avizată exprimarea este defectuoasă. Şi aici intervine competenţa profesorului de *Limba şi literatura română*, căruia îi revine sarcina dificilă de a le trezi celor pe care îi instruieşte interesul pentru citit, de a le dezvolta vocabularul şi de a le corecta erorile de exprimare. Exprimarea verbală trebuie să fie corectă, coerentă şi nuanţată, în vederea formării şi dezvoltării intelectuale, precum şi a integrării în viaţa social-culturală. Prin urmare, ori de câte ori este posibil, G. G. Neamţu oferă, şi în volumul *Studii şi articole gramaticale,* indicaţii de natură normativ-corectivă, deplasând centrul de interes, pentru moment doar, dinspre gramatica descriptivă spre cea funcţională şi normativă, întrucât în societatea actuală accentul se pune tot mai mult pe comunicare. În acest fel, etapa structuralistă este treptat depăşită, atenţia focalizându-se asupra aspectului funcţional al limbii – *limba în uz*.

5. Partea a doua a volumului *Studii şi articole gramaticale*, mult mai restrânsă cantitativ decât prima, însă la fel de valoroasă, include recenzii, luări de poziţie (pro şi contra), texte-omagiu. Toate acestea demonstrează faptul că, atunci când este vorba despre nume sonore ale lingvisticii româneşti, îndreptăţite a primi laude, G. G. Neamţu le recunoaşte meritele. De exemplu, D. D. Draşoveanu şi G. Gruiţă au avut parte de aprecieri pe deplin justificate. Aşa cum primul a creat o adevărată şcoală de gramatică, şi în jurul lui G. G. Neamţu s-au format şi se formează specialişti de seamă.

6. Prin multitudinea aspectelor abordate, volumul *Studii şi articole gramaticale* este un instrument util tuturor celor interesaţi de dinamica limbii române contemporane, tuturor celor care doresc să depăşească frontierele tradiţionalismului şi să intre în sfera conceptelor noi. Este un volum pe care îl recomand cu multă căldură atât studenţilor, cât şi profesorilor de *Limba şi literatura română*. Iată un titlu care nu va trebui să lipsească din bibliografia lucrărilor de licenţă, a disertaţiilor (studenţilor), a tezelor de doctorat în domeniul gramaticii, precum şi a lucrărilor profe-

BDD-V683 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:00:34 UTC)

sorilor care se perfecţionează prin obţinerea gradelor didactice. Este deosebit de important să ţinem seama de rolul limbii în dezvoltarea culturii şi în păstrarea identităţii naţionale. De asemenea, este stringent să nu pierdem din vedere „principiul de responsabilitate publică a lingvistului”, despre care vorbea Eugeniu Coşeriu (1996, p. 130), încercând şi noi, specialiştii în domeniu, să cultivăm exprimarea actuală a semenilor noştri.

*

Am avut privilegiul şi bucuria de a-l asculta pe profesorul G. G. Neamţu vorbind despre marea pasiune a Domniei Sale, GRAMATICA, de mai multe ori. Prima dată, prin 1997–1998, la o şcoală gimnazială din Sibiu, în cadrul unei şedinţe publice de susţinere a unei lucrări de gradul I pe care o coordonase (cu un subiect interesant de sintaxă a limbii române). L-am revăzut la diferite manifestări ştiinţifice academice. La Universitatea „Babeş-Bolyai” din Cluj-Napoca, în 2007, ne vorbea avizat despre „marcarea în expresie a înţelesului categorial” (prin sufixe specializate sau categorizatori, convertori şi flective), iar în 2011, în aceeaşi instituţie, ţinea un discurs despre statutul posesivelor în limba română, cu referire specială la „*al* dublant”. În toamna lui 2007, la Universitatea „Petru Maior” din Târgu-Mureş, susţinea argumentat unicitatea relatemului ca mijloc de realizare a subordonării. De fiecare dată, acelaşi spirit preocupat de domeniul morfosintaxei româneşti avea să ne stârnească interesul şi avea să ne transmită unora dintre noi cuvinte de apreciere şi de încurajare.

Activitatea şi opera lui G. G. Neamţu sunt expresia unui idiostil demn de apreciat, care ne dezvăluie un cercetător asiduu, dublat de un dascăl cu vocaţie. Documentarea ştiinţifică temeinică, argumentarea fermă, acurateţea discursului, demersul dirijat profesionist în materie de analiză gramaticală sunt doar câteva dintre elementele care definesc acest idiostil.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

Coşeriu 1996 = Eugeniu Coşeriu, *Lingvistica integrală. Interviu cu Eugeniu Coşeriu*, realizat de Nicolae Saramandu, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1996.

Draşoveanu 1997 = D. D. Draşoveanu, *Teze şi antiteze în sintaxa limbii române*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 1997.

Neamţu 1989 = G. G. Neamţu, *Elemente de analiză gramaticală. 99 de confuzii/distincţii*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989.

Neamţu 1999 = G. G. Neamţu, *Teoria şi practica analizei gramaticale. Distincţii şi… distincţii*, Editura Excelsior, Cluj-Napoca, 1999.

Neamţu 2007 = G. G. Neamţu, *Teoria şi practica analizei gramaticale. Distincţii şi… distincţii (cu trei seturi de grile rezolvate şi comentate)*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2007 (ediţia a II-a lucrării din 1999; ediţia a III-a, 2009; ediţia a IV-a, 2014).

Neamţu 2014 = G. G. Neamţu, *Studii şi articole gramaticale*, Editura Napoca Nova, Cluj-Napoca, 2014.

BDD-V683 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:00:34 UTC)

Neamţu 1986 = G. G. Neamţu, *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986.

G. G. NEAMŢU AND THE NEOTRADITIONAL GRAMMAR SCHOOL FROM CLUJ (*Abstract*)

Outstanding representative of the relational neotraditional direction, G. G. Neamţu has become famous alongside his career through his vision on grammar aspects of contemporary Romanian language. His works represent a continuation of the theory initiated by the famous School of Linguistics from Cluj, especially by the remarkable researcher D. D. Draşoveanu, yet, G. G. Neamţu singled himself out through the original approach of the grammar phenomenon. In comparison with the grammar published by the Romanian Academy (The School of Linguistics from Bucureşti), G. G. Neamţu's grammar is a neotraditional one with some structuralist elements.

Out of his major contributions we mention the following:

– *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, 1986;

– *Teoria şi practica analizei gramaticale. Distincţii şi… distincţii*, which was published in several editions due to the interest it aroused;

– *Studii şi articole gramaticale*, 2014 – a *colligatum* of the relevant scientific contributions published from 1970–2011, the result of the researcher`s more than 40 years professional experience.

G. G. Neamţu`s work and activity represent the manifestation of a personal style which worths being appreciated and which reveals a hard-working researcher doubled by a gifted teacher. The thorough scientific research, the firm argumentation, the accuracy of discourse, the professionally guided approach in the grammar analysis represent only a few of the elements which define G. G. Neamţu's personal style. Through the multitude of the aspects tackled, G. G. Neamţu's scientific works represent useful instruments for all those who are interested in the dynamics of the contemporary Romanian language, for all those who wish to go beyond the frontiers of traditionalism and get into the sphere of new concepts.

Cuvinte-cheie: *Şcoala clujeană de gramatică, gramatică, teoria şi practica analizei gramaticale*.
Keywords: *School of Grammar from Cluj, grammar, theory and practice of grammatical analysis.*

Universitatea „Lucian Blaga"
Facultatea de Litere şi Arte
Sibiu, Bd. Victoriei, 10
vali_ulbs@yahoo.com

BDD-V683 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:00:34 UTC)